

GJETERFORMIDLING

PROSJEKTBEKRIVELSE

INTRODUKSJON

Jeg ønsker å tilby tjenesten "Gjeterformidling" til alle beitedyreiere og folk som ønsker å gjøre en innsats for beitedyr og store rovdyr.

Det velkjente ordet "gjeter" vil bli brukt i prosjektbeskrivelsen, siden dette begrepet fra gammelt av assosieres med en person som vandrer i naturen og tar vare på dyr på utmarksbeite, men en *moderne* gjeter vil ta i bruk mange flere verktøy enn å bare følge beitedyr i utmark.

En gjeter er i denne sammenheng en hjelper som benytter moderne teknologiske hjelpemidler og bidrar til gjennomføring av anbefalte skadeforebyggende tiltak, i tråd med enhver tids gjeldende anbefalinger fra forvaltningen og faglig hold. Gjetere kan være alt fra erfarne arbeidere til turvante frivillige og turister som ønsker seg en sommerjobb eller opplevelsesrik naturferie der de tar vare på beitedyr og utfører et godt, gammeldags stykke arbeid for å forbedre forholdene for både beitedyrene og rovdyrene. *Beitedyreiere* er alle som ønsker og behøver hjelp til å gjennomføre anbefalte skadeforebyggende og konfliktdependende tiltak, inkludert tilsyn til beitedyr i utmark.

Prosjektet vil bidra til å forbedre dyrevelferdshensynet til beitedyrene og skape større toleranse for store rovdyr. Den røde tråden i prosjektet skal være å bidra til at anbefalte skadeforebyggende og konfliktdependende tiltak blir tatt i bruk og gjennomført på en god måte, samtidig som deltakerne får positive opplevelser og stort personlig utbytte. Prosjektet vil i stor grad basere seg på dugnadsånd fra frivillige som drømmer om eksotiske naturopplevelser, muligheter til å oppleve rovdyr på nært hold, og gjerne tilbringer deler av sommeren ved en gård eller seter. De vil blant annet benytte teknologiske hjelpemidler for å redusere og kartlegge tap til rovdyr og andre skadeårsaker, ha et godt tilsyn til beitedyrene, og forbedre dyrevelferden. Også eksperter, som profesjonelle gjetere (evt. med gjeterhund), vil kunne bli koblet opp mot dyreeierne. Prosjektet inneholder derfor flere aspekter, der blant annet turisme, gjeting, gårdsarbeid, rådgivning, naturopplevelser, dugnad og arbeid går hånd i hånd. Gjeterformidling forutsetter naturligvis at beitedyreierne selv tar initiativ til å utføre slike tiltak, og ønsker en hjelpende hånd for å gjennomføre dem. Om nødvendig vil Gjeterformidling oppfordre/bistå beitedyreier med å søke om midler til skadeforebyggende tiltak samtidig med engasjement av en hjelper via Gjeterformidling.

Gjeterformidling skal opprette en nettside som bidrar til kontakt mellom gjetere og beitedyreiere, og sikre en godt gjennomført gjeting av beitedyrene etter beitedyreiers ønsker. Gjeterne vil få opplæring og en felthåndbok med råd og instruksjoner for ansvarlig gjeting, både for beitedyrene og gjeter selv. Prosjektet vil i første omgang kunne finansieres med FKT-midler (forebyggende og konfliktdependende tiltak).

Som prosjektbeskrivelsen viser er det en svært moderne "gjeter" som Gjeterformidling vil koble opp mot beitedyreierne.

FORMÅL OG POTENSIALE

Gjeterformidling har som mål å være et konstruktivt tiltak for å bedre forholdene for både rovdyr, beitedyr og beitedyreiere, og redusere konflikten rundt rovdyr. Prosjektet vil forene krefter blant både de som ønsker rovdyr og de som ønsker beitedyr på utmarksbeite. Tiltaket skal forebygge og redusere rovdyrskader ved å bidra til å gjennomføre anbefalte skadeforebyggende tiltak, men også benytte moderne gjeting, dvs. hyppig eller kontinuerlig tilsyn med beitedyr på utmarksbeite. Oppgavene vil også være bruk av faglig anbefalte metoder for å ta vare på beitedyr, for å redusere tap som følge av sykdommer, parasitter, forgiftninger, skader og rovdyr. Tiltaket vil ha en stor konfliktdempende virkning ved å vise at det nytter å gjennomføre anbefalte skadeforebyggende tiltak. Prosjektet ønsker også å bidra til å kartlegge hvordan tilsyn/gjeting kan redusere tap av beitedyr, uansett tapsårsak. For den enkelte deltaker vil bygdelivet og naturen gi gode muligheter for spennende naturopplevelser. Dette blir derfor en kombinasjon av eksotisk seter-/ og villmarksturisme, beskyttelse av både beitedyr og rovdyr, og konfliktdemping.

Mange ønsker gjerne å tilbringe sommeren i skogen, på fjellet eller langs kysten, samtidig som de gjør en viktig jobb med å forhindre rovdyr i å angripe beitedyrflokkene og redusere konfliktene mellom beitedyreiere/reineiere, naturvernerne og resten av befolkningen. Gjeterne kan derfor være friluftsmennesker, studenter, turister, ungdom som ønsker sommerjobb eller profesjonelle (evt. med gjeterhund) som ønsker å oppleve natur og gårds-/seterliv på nært hold, samtidig som de utfører en nyttig oppgave for beitedyreierne, beitedyrene og alle de som ønsker å ha både rovdyr i naturen og beitedyr på utmarksbeite. Det forventes at alle er turvant, og alle vil få opplæring gjennom Gjeterformidling og fra beitedyreierne. Tiltaket kan også bidra til mer økoturisme, og sette Norge på kartet som miljønasjon med fungerende økosystemer og naturvennlig beitedyrdrift.

Gjennom å rekruttere gjeterne fra en rekke forskjellige folkegrupper som ønsker å bidra til å sikre dyr på utmarksbeite, samtidig som de får muligheten til å oppleve og bevare eksotiske rovdyr i sitt rette element, vil trolig flere mennesker se at rovdynene kan være en ressurs for samfunnet, ikke bare en utgiftspost. Gjeterformidling, og tilhørende nettside, vil vise at det er både tilbud om og etterspørsel etter gjeterne, vise at billig beitedyrbeskyttelse er mulig, og at rovdyr kan leve nær opp til beitedyr dersom beitedyrene får bedre beskyttelse enn de vanligvis gjør i dag.

Noen vil kanskje mene de fire store norske rovdynene er skremmende, eller til og med farlige. Ved å ta de nødvendige forholdsregler, og få nødvendig kursing, kan gjeterne både beskytte beitedyr og få et sjeldent glimt av vakre rovdyr i deres naturlige habitat uten selv å være i fare.

Gjeterformidling vil koble sammen gjeterne og beitedyreiere slik at det sammenfaller med ønsker om erfaring og egnethet, arbeidsoppgaver, lokalitet, type beitedyr etc.. Både beitedyreiere og gjeterne skal få velge fra et mangfold av tilbud. Gjeterformidling vil oppfordre sterkt til å benytte seg av faglig anbefalte metoder for å ta vare på beitedyr og beskytte dem mot skader, sykdommer og rovdyr, slik at gjeterne kan bidra med en hjelpende hånd til gjennomføringen.

Et søk på nettet tyder på at noe tilsvarende ikke finnes fra før, men verving til gjetervirksomhet har blitt forsøkt arrangert av bl.a. Natur og Ungdom.

OPPGAVER

Jeg minner om at begrepet "gjeter" her brukes om alle deltakere som kobles opp mot beitedyreiere, selv de som ikke skal bedrive tilsyn til beitedyr i utmark.

Gjeterformidling påtar seg oppgaven med å rekruttere gjeter og beitedyreiere i Norge. Hovedverktøyet er nettsiden gjeterformidling.no (samt gjeter.no). Gjeter og bønder registrerer seg via nettsiden, og Gjeterformidling oppretter kontakt mellom passende gjeter og beitedyreier, slik at det kan inngås avtaler om samarbeid. Brukerne kan registrere informasjon som aktuelle gårder/beiteområder/fylker, beitearealets størrelse og type, tidsrom, evt. kost/losji/lønn, antall/type beitedyr, potensielle/aktuelle arbeidsoppgaver osv. Nettsiden kan inneholde et standard forum for åpen kommunikasjon mellom brukere, eller en slags rubrikkannonser, eller registrerings skjemaer for mer anonym registrering. I utgangspunktet vil Gjeterformidling satse på en åpen løsning, der gjeter og beitedyreiere fritt kan se registrert informasjon om ønsker/tilbud og kvalifikasjoner.

Kontaktforumet vil være tilgjengelig både på norsk og engelsk, slik at tjenesten kan tilby oppdrag til folk fra Norge og andre land som er fristet til å ha ferien eller sommerjobben på den vakre norske landsbygda eller i villmarken. Det er et stort potensiale innen økoturisme, da det finnes mange mennesker som er erfarne turfolk, samt en rekke biologer/biologistudenter og andre som gjerne benytter sommeren til slikt feltarbeid.

Alle områder i Norge med rovdyr og beitedyr er egnede virkeområder for Gjeterformidling. Enkelte fokusområder kan bli utvalgt, for å lettere skape oppmerksomhet og vise effekten av gjetervirksomheten, men det settes i utgangspunktet ikke begrensninger på hvilke områder som er aktuelle for gjeterformidling.

Gjetervirksomheten kan være lønnet eller ulønnet, etter partenes ønske og avtale, og gjetingen kan beskrives som både arbeid og seter-/villmarksferie.

Gjeterformidling skal garantere for at det blir inngått arbeidskontrakt om gode arbeidsforhold, og kvalitetssikre seriositeten til både arbeidstaker eller arbeidsgiver. Gjeterformidling vil derfor tilby en standard arbeidskontrakt som inkluderer klausuler om at arbeidsgiver skal sørge for yrkesskadeforsikring etter lovverket etc..

Gjeterformidling organiserer opplæringskurs og distribuerer felthåndbok til gjeterne, for å bidra til at arbeidet utføres på forsvarlig vis og etter faglige anbefalinger. Avhengig av dybden på kursingen kan gjeterne således også fungere som rådgivere når det gjelder gjennomføring av skadeforebyggende tiltak med den enkelte beitedyreier. Gjeterne kan i tillegg få opplæring i å oppdage symptomer på sykdommer, parasitter, forgiftninger og skader, som utgjør hoveddelen av tapsårsakene blant norske beitedyr.

Gjeteren vil kunne bidra med å sette opp rovdyrsikre gjerder, benytte vokter-/gjeterhund, bidra til sanking/flytting av beitedyr, omlegging fra skogbeite til fjellbeite, sanking/lokking til nattkve¹, ekstraordinær fôring, overvåkning ved hjelp av radiobjeller, testing/bruk av halsklaver, kontrollere rovdrygjerder osv. (Flere av tiltakene er evaluert av Bioforsk/NINA².) Gjeterformidling skal sikre at gjetervirksomheten tilpasses beitedyreiers spesielle ønsker. Gjeterformidling vil oppfordre beitedyreierne til å selv søke om midler til tapsreducerende tiltak, som gjeteren kan hjelpe til med å utføre i praksis. Det er avgjørende at tilsyn av dyr foregår i kombinasjon med andre anbefalte tiltak/hjelpemidler for å redusere tap av beitedyr. Gjeterformidling vil fortløpende tilpasse sin virksomhet etter hvilke tapsforebyggende tiltak som anbefales, og den enkelte beitedyreiers behov. I tillegg til dette vil Gjeterformidling rette sine tjenester spesielt til saueiere som har saueraser som lettere lar seg gjete på tradisjonelt vis, slik som villsau, som har en sterkere

1 Nyttig rapport om nattkve: <http://evalueringsportalen.no/evaluering/nattkve-som-driftssystem-ved-hold-av-sau-og-ammegeit>

2 Evaluering og prioritering av forebyggende tiltak i rovviltregion 2: http://scandlynx.nina.no/Portals/Scandlynx/Publikasjoner/Pri_forebygg_tiltak_091112.pdf

flokkadferd og mindre individualdistanse. Alt dette er metoder som bl.a. Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet selv anbefaler, i tråd med faglige anbefalinger fra NINA, Bioforsk m.fl.

Utover tilsyn til beitedyr i utmark vil ikke metodene for gjennomføring av skadeforebyggende tiltak bli nærmere omtalt i denne prosjektbeskrivelsen.

Deltakerne som skal utføre gjeting i utmark vil benytte moderne hjelpemidler, som GPS, digitale kart og radiobjeller, samt dra på ekskursjoner sammen med beitedyreier eller anbefalte kjentfolk, slik at enhver gjeter kan gjøre seg kjent med området dyrene oppholder seg i. Det forventes også av Gjeterformidling at de som er interessert i å utføre tilsyn i utmark er erfarne turfolk. Arbeidet vil primært foregå på sommerstid.

Områder med mye rovdyrangrep kan få tildelt mer profesjonelle gjeterne, mens områder med mindre tapspotensiale kan få mindre erfarne gjeterne. Tilsynet til beitedyr i utmark vil bidra til å vise i hvilken grad moderne gjeting kan fungere, og gjeterne kan også dokumentere funn og rapportere inn disse til etterkontroll av Statens Naturoppsyn e.l.. Gjeterformidling gir gode muligheter til å teste ut effekten av forskjellige metoder for tilsyn/gjeting, rovdysikring, sykdomsforebygging etc., gjerne i samråd med forskningsinstitusjoner. Det er også muligheter for at biologistuderenter eller forskere kan utføre studier og feltarbeid, samtidig som de driver gjetervirksomhet. Gjeterformidling er allerede i uformell kontakt med forskere ved Høgskolen i Hedmark angående et potensielt samarbeid.

Selv om den vanligste sauerasen i Norge i dag vanskelig lar seg gjete i tradisjonell forstand, fordi den i liten grad går samlet i flokk, er det et stort behov for økt tilsyn med dyr på beite. Dette er hovedsaklig fordi beitedyr rammes av sykdommer, parasitter, forgiftninger og ulykker, men også fordi de enkelte steder lever tett sammen med rovdyr. Det er et uttalt mål fra norske myndigheter at man ønsker et tilstrekkelig godt tilsyn med beitedyr, til tross for rapporter om at tilsyn etter dagens standarder gir liten effekt på tap til rovdyr. Formålet bak å drive utvidet tilsyn og gjeting av beitedyr er likevel å hindre tap av sau på beite, da tap har mange årsaker, og en av konsekvensene av lavere tap kan være mindre konflikt.

Gjeterformidling vil anbefale langt hyppigere tilsyn, gjerne daglig, enn det som er vanlig i dag (bare 1-2 ganger i uken). Det er dokumentert effekt for redusert skadepotensiale bare ved at mennesker og gjeterhunder beveger seg i terrenget der det befinner seg rovdyr.

Økt tilsyn med beitedyr er anbefalt fra faglig hold, blant annet 15. januar 2012, der fylkesagronom i Sogn og Fjordane, Bjørn-Harald Haugsvær, uttaler følgende i Nationen: "*Dyra må ha godt tilsyn hele sommeren, men de må også vere i en slik kondisjon, samt bli behandlet om våren, slik at vi unngår sykdom*"³. Se også appendiks med et utvalg medieoppslag om gjeting.

Når det gjelder konfliktdependende effekt, så er det åpenbart at Gjeterformidling vil bidra til å redusere konflikten rundt rovdyr og beitenæring i Norge. Gjeterne arbeidsinnsats vil bidra til å få innført gode skadeforebyggende tiltak der de trengs mest, og gjeterne vil selv få god erfaring med hvilke utfordringer beitenæringen har. Folk som ønsker å gjøre en innsats for både rovdyr og beitedyr, får muligheten til å gjøre et godt, gammeldags stykke arbeid, samtidig som de får oppleve å være mye ute i vakker natur og kulturlandskap. Gjeterne får bidra til å øke beitedyrenes trivsel, helse og sikkerhet, samtidig som de får gode muligheter til å se rovdyr på nært hold. Nettopp fordi mange har et ønske om å redusere konflikten, og være ute i vill natur med mulighet til å oppleve rovdyr, kan man forvente at rekrutteringen av ivrige gjeterne til Gjeterformidling blir stor.

Gjeterformidling vil også gjøre det mulig for folk i distriktene å se og utvikle potensialet innen turisme, ettersom man vil oppleve at folk fra land og strand gjerne reiser ut i beiteområdene for å oppleve natur og rovdyr på nært hold og redusere rovdyrenes skadepotensiale.

3 <http://www.nationen.no/2012/01/15/landbruk/sau/dyrehelse/dyrevelferd/pelsdyr/7187561/>

Med redusert skade- og konfliktnivå med bidrag fra Gjeterformidling, vil rovdyrene i stadig større grad sees på som en ressurs distriktene og Norge som helhet kan benytte seg av. Turistnæringen lever allerede i stor grad av å selge vill, vakker natur, med rovdyr som meget eksotiske innslag. Rovdyr er blant de postkortmotivene man oftest finner i turistbutikkene og hotellresepsjonene ved siden av motiver av troll. Rovdyr er også viktige eksportartikler med tanke på naturdokumentarer, fotomotiver og annet i markedet for naturinteresserte. Med tanke på at det i ulvedyrsonen i snitt er kun ett årsverk som driver med sau per kommune, er det ikke vanskelig å se for seg at en turistnæring, med økoturisme, jakt- og fotosafarier, gjeterferie og hotellvirksomhet kan blomstre og gi økte inntekter for distrikts-Norge. Jeg mener Gjeterformidling kan bidra til en slik konfliktdempende utvikling.

Gjeterformidling har allerede notert en rekke navn på listen over folk som gjerne vil være gjeterer i tråd med Gjeterformidlings formål, til tross for at det enda ikke har brukt en krone på markedsføring. Alle er folk jeg ikke kjenner fra før, og de har selv oppsøkt og tatt kontakt med Gjeterformidling.

Som prosjektbeskrivelsen viser er det en svært moderne "gjeter" som Gjeterformidling vil koble opp mot beitedyreierne. Det skal altså være en person som bidrar til å gjennomføre alle former for skadeforebyggende tiltak, i tråd med enhver tids gjeldende anbefalinger fra forvaltningen og faglig hold.

Jeg søker om såkornmidler til å videreutvikle disse ideene og planene for Gjeterformidling.

JURIDISK

Gjeterformidling skal sikre at beitedyreier og gjeter inngår en standardkontrakt som sikrer begge parter interesser. Gjeterformidling utarbeider en slik kontrakt. Det vil også kartlegges hvilke forskrifter og retningslinjer som gjelder for de forskjellige tapsreduserende tiltakene. Gjeterformidling må sikre seg å mot å trekkes inn i konflikter eller erstatningssaker som følge av evt. tap av beitedyr til rovdyr etc.

Gjeterformidling søker om såkornmidler til å innhente juridisk kompetanse til dette.

KURSING, KURSHEFTE OG FELTHÅNDBOK

Gjeterformidling vil tilby kursing, slik at gjeterer ikke sendes ut i naturen eller til beitedyreiere uten egnet erfaring og kunnskap om arbeidsoppgavene og de forskjellige tiltak som skal utføres eller vedlikeholdes. Gjeterformidling vil skrive og gi ut et standard infoskriv/kurshefte som inneholder nyttige opplysninger og metoder for skadeforebyggende tiltak, tilsyn i utmark, og rapportering av beitedyrenes tilstand. Gjeterer behøver også noe kontakt med og opplæring direkte fra beitedyreier, slik som terrengbefaring, tilpassede rutiner for rapportering om beitedyrenes tilstand, bruk av utstyr som radiobjeller og GPS etc. Gjeterformidling vil utarbeide rutiner for hvordan dette bør gjøres.

Gjeterformidling vil oppfordre sterkt til at hvert enkelt prosjekt tar i bruk faglig anbefalte hjelpemidler for å ta best mulig vare på beitedyrene, og vil derfor bidra til informasjonsformidling/kursing rundt dette. Det inkluderer også veterinærfaglig opplæring for å kunne se etter symptomer på, og forebygge sykdommer, parasitter, forgiftninger og andre skader beitedyr kan pådra seg.

Gjeterformidling søker om midler til å planlegge opplæring for gjeterne og produsere kurshefte og felthåndbok.

FINANSIERING

I utgangspunktet er det nødvendig med tilstrekkelige såkornmidler, slik at prosjektet kan komme i gang med nødvendig planlegging og gjennomføring av praktiske oppgaver. Hovedparten av midlene vil gå til lønn til en administrativ stilling. Gjeterformidling foreslår en 50 % stilling første år og 100% stilling andre år, samt noe innleid arbeidskraft til opprettelse av nettside, spesialfaglig rådgivning etc. Målet er å komme i gang raskt, slik at Gjeterformidling kan begynne allerede til førstkommande beitesesong. Det er ikke usannsynlig at arbeidsmengden vil langt overstige 50% allerede første år, men jeg forventer at pionerarbeidet vil gi større uttelling det andre året, når foretaket har blitt mer utprøvd og kjent. Såkornmidlene vil gi grunnlag for å starte en virksomhet som senere i hovedsak kan finansieres med FKT-midler fra de forskjellige rovviltregionene/rovviltnemndene. Foretaket skal i utgangspunktet *ikke* lønne gjeterne, ei heller ta betalt fra turister eller andre som ønsker å være gjeterne, men kun formidle kontakt og avtaler mellom beitedyreiere og gjeterne, samt sikre at gjetingen er forsvarlig og gjøres grundig, slik beitedyreiere og forvaltningsmyndigheter ønsker.

Erfaringer fra lignende prosjekter med feltarbeid i utlandet, som å beskytte nyklekkede havskilpadder, viser at det faktisk også er stor betalingsvilje blant de som verver seg til innsats, fordi prosjektene i seg selv gir eksotiske opplevelser, og/eller fordi de har et brennende engasjement for naturen eller utrydningstruede dyr de bidrar til å bevare. Det er derfor gode grunner til å tro at arbeidskraft langt på vei kan formidles gratis til beitedyreierne.

Gjeterformidling vil likevel med tiden undersøke mulighetene for at beitedyreierne selv bidrar til å delfinansiere prosjektet gjennom en avgift/kontingent.

OVERSIKT OVER NOEN VIKTIGE OPPGAVER

- Oppstart, kontakte ressurspersoner/spesialkompetanse, utarbeide planer
- Opprette nettsider med kontaktforum
- Utarbeide standardkontrakt og rutiner i samråd med juridisk kompetanse
- Utarbeide kurshefte og felthåndbok (rovdyrenes/beitedyrenes adferd, metoder, farer, dyrehelse) i samråd med fagekspertise/veterinær, og evt. Direktoratet for naturforvaltning, miljøvernmyndigheter hos fylkesmenn etc..
- Utarbeide kursdel 1 - innføringskurs (samling med flere gjeterne eller fortløpende korte kurs for hver gjeter)
- Utarbeide kursdel 2 - selvstudium om feltarbeid og bruk av felthåndbok (hvordan gjeter og beitedyreier bør samarbeide, opplæring i bruk av anbefalte skadeforebyggende tiltak, moderne og faglig anbefalte metoder for beitedyrtilsyn - gjerne inkludert gjeter-/vokterhund, sykdomstegn hos beitedyr, førstehjelpsmetoder for gjeter, kommunikasjons- og navigasjonsutstyr, beitedyrovervåkning/radiobjeller, rapportering til beitedyreiere og forvaltning/SNO etc.)
- Markedsføring av tjenesten i Norge og utlandet (evt. i samarbeid med turistnæringen, visitnorway.no etc.)
- Undersøke øvrige muligheter for videre finansiering fra rovviltnemndenes FKT-midler, landbruksmidler, Innovasjon Norge, Leiv Eirikson Nyskaping, beitedyrorganisasjoner etc.

ØVRIG

Initiativtaker, Erik Brenna, er utdannet biolog (zoolog/adferdsøkonom/økolog) og har arbeidserfaring fra SABIMA (Samarbeidsrådet for biologisk mangfold) og Naturvernforbundet, som hhv. konsulent og fagrådgiver i biologisk mangfold. Jeg kjenner til forskning som viser at gjeting fungerer som tapsreduserende tiltak, spesielt i kombinasjon med andre skadeforebyggende og dyrevelferdsmessige tiltak, samt med andre beitedyr enn norsk hvit sau, men ser det trengs mer forskning. Tradisjonell gjeting med kontinuerlig eller tilstrekkelig hyppig tilsyn med beitedyr foregår ikke lenger i praksis, men jeg ønsker å ta initiativ til en mer moderne form for gjeting. Jeg ønsker å starte opp dette prosjektet for å vise at gjeting og skadeforebyggende tiltak ikke behøver å være en stor utgiftspost for beitedyreierne. Snarere tror

jeg det kan bli en inntektskilde, ettersom jeg tror potensialet for å utvikle økoturisme er stort. Fra andre land kjenner jeg til at idealister og naturvernere, biologistudenter, økoturister og feltarbeideregjerne betaler store summer for å kunne delta med felt-/naturvernarbeid. Jeg tror dette prosjektet kan høste av slikt engasjement, ved at folk fra inn- og utland melder seg til frivillig tilsyn med beitedyr, for å sikre tryggheten til både beitedyrene og rovdirene. Mange vil gjerne bo på en seter i vakker natur, passe på beitedyr og ha mulighet til å se eksotiske rovdire. Metoder for gjeting kan også testes ut systematisk, og gjetervirksomheten kan foregå i samspill med forskning/studier.

Jeg ønsker derfor å ta initiativ og forsøke å skape denne tjenesten som kan være til stor glede og nytte for både forvaltning, politikere, forskere, naturvernere og beitedyreiere, og jeg håper å kunne få såkornmidler til å utvikle dette.

Dersom det ønskes dokumentasjon på foreslåtte skadeforebyggende og konfliktdepende tiltak utover hva dere allerede burde besitte, så kan jeg ettersom henvisninger til dette. Noe finnes imidlertid her (med henvisninger til Bioforsks standarder):

<http://www.rovviltportalen.no/content/1533/Forebyggende-og-konfliktdepende-tiltak>

Jeg kan også sitere konklusjonen i NINAs fagrapport 41, 1-66 (Krogstad, S., *Forebyggende tiltak mot rovviltskader på sau. Gjeting og bruk av vokterhund i Lierne*. Sluttrapport 2000, <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/fagrapport/041.pdf>):

"Resultatene fra analysen konkluderer med at kostnadene ved å drive med gjeting er så store at det vil være uaktuelt for den enkelte saueier å sette i verk slike tiltak. Reduksjonen i konfrontasjoner mellom sau og bjørn gjør dette prosjektet likevel svært interessant, også sett fra et økonomisk ståsted. De store erstatningssummene som hvert år blir gitt til saueiere i Lierne tilsier at økningen i bjørnestammen representerer store ekstrakostnader også for samfunnet. Det er derfor ønskelig å se på kostnaden av å drive gjeting som alternativ til forvaltningskostnader og utbetalinger for tap av sau. I analysen blir det forutsatt at disse utbetalingene kunne vært nyttet til å dekke kostnadene ved gjeting. Resultatet av beregningene er at det i tillegg til det som utbetales til tap av sau og forvaltningskostnader, vil være nødvendig for det offentlige å betale mellom 741.000 kroner og 1.961.000 kroner årlig for å dekke gjetekostnadene for sau i Lierne. På sikt er det imidlertid muligheter for at lønnsomheten ved gjeting kan forbedres som følge av økt kunnskap omkring driftsformen. Gjeting kan dessuten være et bedre alternativ siden konflikten mellom rovdire og sau blir dempet, og det gir sauebundene positive incitamenter til å beskytte sauene mot rovdire."

I dette sitatet konkluderer altså NINA at gjeting fungerer, men at det også koster penger i en normalsituasjon. Gjeterformidling vil altså tilby dette billig eller gratis til husdyreierne. NINA konkluderer også at gjeting er et konfliktdepende tiltak.

I "Evaluering og prioritering av forebyggende tiltak i rovviltregion 2" av Bioforsk/NINA anbefales blant annet følgende (med min utheving):

Ekstraordinært tilsyn:

"Ekstraordinært tilsyn har minimal tapsforebyggende effekt, men betydningen av tiltakets konfliktreduserende og skadedokumenterende effekt må ikke undervurderes. Effekten av all form for tilsyn er dessuten bedre med bruk av hund enn uten. Vi anbefaler derfor rovviltneimnda å kreve bruk av hund, helst løs, ved bevilgning av midler til ekstraordinært tilsyn som akutt tiltak (i følge Hundeloven (www.lovdata.no) er dressert bufhund i arbeid med sau, dvs. gjeting, vokting, tilsyn og kadaversøk, unntatt fra båndtvangsbestemmelsene). Bruk av kadaversøkende hunder vil kunne øke funnprosenten av kadaver i en akutt skadesituasjon. Kvaliteten på ekvipasjene har imidlertid vært variabel og det bør derfor kreves godkjenningsbevis."

Vokterhund:

*"Erfaringene fra brukere i rovviltregion 2 (vedl. 1) og fra Bioforsk (Hansen 2009) er at vokterhunder på patrulje i tett skogsterreng har liten tapsforebyggende effekt, sannsynligvis fordi områdene er lite oversiktlige. På inngjerda beite derimot, har tiltaket meget god effekt. Vokterhunden vil her fungere som en forsterkning av gjerdet og vil kunne være et mer fleksibelt og rimeligere alternativ til rovviltavvisende gjerde. **Med forbehold om at utprøvingene på skogsbeite er gjort i veldig liten skala (lite hundemateriale), anbefaler vi rovviltregionen å prioritere bruken av vokterhund først og fremst på mindre, inngjerda beiter. Patruljeringsmåten kan benyttes i åpne beiteområder, som f.eks. på fjellbeiter over tregrensa."***

Som kommentar til det jeg har uthevet vil jeg si at Gjeterformidling tar dette til følge gjennom at prosjektet vil ha konfliktdepnende effekt, gjennom at gjeterne som tilbys også kan bidra til å dokumentere skader, og gjennom at prosjektet kan samarbeide med forskningsinstitusjoner for å kartlegge effektene ved gjeting, vokterhund og andre tiltak. Den siste uthevingen forteller at bruk av vokterhund anbefales i åpne beiteområder, noe Gjeterformidling også kan bidra med.

Gjeterformidling søker om driftsmidler til å formidle kontakt mellom beitedyreiere og hjelperne/gjeterne, i første omgang til oppstart av tjenesten. Med tilskudd til formidlingstjenesten og kursing vil Gjeterformidling altså kunne tilby gratis dugnadskrefter eller billig arbeidskraft til en beitenæring som sliter i motbakke. Samtidig reduserer man behovet for å benytte seg av nødverge og betingete skadefellinger for å beskytte husdyr mot rovdyr.

ANGÅENDE SØKNADEN

Jeg ser søknadsskjemaet på nett legger opp til toårige prosjekter, med budsjett for første og andre år. Jeg har derfor satt opp et budsjett i henhold til denne malen.

I og med at jeg søker om såkornmidler vil det i liten grad være mulig å kutte i arbeidsinnsats og utgifter, da det er nødvendig for å komme i gang. Jeg er likevel villig til å gå i en dialog med instansene jeg søker midler fra for å vurdere om det er mulig å starte opp med mindre budsjetter. Når det først er kommet i gang, kan total arbeidstid vurderes opp mot etterspørselen, eller at det settes et tak på aktiviteten. Budsjettet er foreløpig, og jeg kan godt tenke meg å konsultere rådgiver for å sette opp et grundigere budsjett etter at jeg eventuelt får innvilget såkornmidler gjennom denne søknaden. Dugnadsinnsatsen kan være betydelig, ettersom gjeterne selv ikke nødvendigvis vil motta noen lønn. Jeg som skal formidle kontakt mellom beitedyreiere og gjeterne kan også motta frivillig dugnadsinnsats fra venner og kjente for å få dette i gang, men jeg tør ikke basere et budsjett på en slik usikker faktor, og fører derfor opp 0 kr på dette punktet. Noen av spørsmålene i det automatiske søknadsskjemaet var ikke egnet å svare på for dette prosjektet, da Gjeterformidling skal kunne gjelde for områder spredt over hele landet.

Det kan være fordelaktig med kommunikasjon og samarbeid mellom DN og fylkesmennene jeg søker om midler fra, slik at bevilgningene kan fordeles dem i mellom etter deres ønsker. Jeg har valgt ut fire fylkesmenn for områder jeg har personlig tilknytning til, men jeg ønsker at prosjektet skal kunne utføres i hele landet etter behov og hva som er praktisk mulig.

GJETERFORMIDLING

APPENDIKS

Et utvalg medieoppslag om gjeting:

Gjeting fungerer:

"I fjor ble rekordmange sauer drept av bjørn i Strompdalen. Så langt i år har ikke en eneste sau blitt tatt av bjørn i besetninga hos Ole Roald Berg. Det takker han blant annet sauegjeter Ola Brønseth for."

(Namdalsavisa, 01.09.2010, <http://www.namdalsavisa.no/Nyhet/article5274671.ece>)

Lite forutsigbarhet rundt anskaffelse av gjeter i dag:

"- Når står lamminga for døra om ei ukes tid, og da går det i ett døgnet rundt. Jeg skulle for lengst visst hvor mye midler vi får i år, sier Joten. Han vet at beitelaget får penger til forebyggende og konfliktdempende tiltak, men han vet ikke hvor mye. - Derfor er det vanskelig å få ansatt gjeter ennå, legger han til."

(Arbeidets Rett, side 13, 18.04.2012.)

Effektivisering av sankemetoder, samarbeid om beiteoppsyn og heltidsansatt gjeter hjelper:

"—Med en effektiv sorteringskarusell og moderne digital sauevekt har vi frigjort en god del mannskap som før var opptatt med å håndtere og dra sau, til å være ute i fjellet og samle i hop dyr og drive dem ned til samleplassen vår, sier Bjørge."

"Går mot rekordlave tap. Fåvang Gjeterlag består av 26 gardbrukere, som til sammen har 4500 sauer i fjellet. Sauebøndene samarbeider om beiteoppsyn på dugnad gjennom hele sommeren, og har i tillegg gjeter ansatt på heltid hele beitesesongen. —Det ser fryktelig bra ut i år. Ingen sommer har vært så rolig og behagelig i forhold til rovdyr som i år. Tapstalla til rovdyr er tilbake på nivået vi hadde for rundt 30 år siden, sier Ole Johan Bjørge."

(Nationen, 06.09.2011,

<http://www.nationen.no/2011/09/06/landbruk/sauebonde/sau/sauehold/gjeter/6883265/>)

Mange vil gjerne være gjeter:

"Det er ikke bare ungdommer som vil være beitetilsyn. Mange godt voksne tar gjerne slike sesongjobber."

"- Herlig å få betaling for å gå turer i fjellet, der andre må bruke tusenvis av kroner for å få samme opplevelsen, sier Rosendal."

"- På Fåvangfjellet gjeter vi sauer i et område på rundt sju ganger sju kilometer, for rundt 30 gardbrukere som er med i Fåvang Gjeterlag, sier Rosendal."

(Nationen, side 9, 08.08.2011)

Mangel på gjeter er årsak til at støtte til gjeting har hatt begrenset effekt:

"Det er vanskelig å se effekter av forebyggende og konfliktdempende tiltak mot rovviltskader, går det frem av Fylkesmannens rapport etter at det i fjor ble delt ut 2.980.000 til formålet. - Det gjelder i alle fall områder med jerv, sier fylkesmiljøvernssjef Cathrine Henaug. Jerven er regnet som den største skadevolderen på sau. - Vi vil likevel heller bruke disse pengene til gjeting og å komme frem til andre virkningsfulle tiltak, enn å bruke dem på erstatninger."

"Gjeting i Skibotn. Støtte til gjeting har hatt begrenset effekt, blant annet på grunn av mangel på gjeter. Men Skibotn sauebeitelag har etter alt å dømme hatt suksess. Av 600 sauer gikk 43 tapt, men knapt noen tap ble registrert etter at gjete-prosjektet kom i gang. Samtidig fikk de bare 100.000 å rutte med til innleide gjeter, og har gjort en betydelig dugnadsinnsats."

(Nordlys, side 4, 29.03.2008)

Effektiv gjeterhund

"Gjeterhunder redder Follalssauen. Familien på fjellgården Fallet Nordre i Follal har snart sendt fra seg alle årets slaktemodne lam. I løpet av sommeren er de vaktet av

gjeterer med hund."

"Driverne på Fallet er stolte av at de kan slå i bordet med at dyrene gjetes, omtrent på alle bauger og kanter.

– Phi har vært ansatt som gjeter i beitelaget vårt i sommer, og har hatt 19 timers uke i 13 uker. Folldal sau og geit startet prosjektet «Kadaver opp av myra» i 2009, og jeg er blant de syv ekvipasjene i bygda som har skolert hund til kadaversøk, og det fungerer godt. Vi finner mange kadaver, men utfordringen er å finne de tidlig nok, før de blir spist av korp, ørn og andre åtseldyr, slik at vi får dokumentert dødsårsaken, sier Paulsen.

– I tillegg har vi Grimsdalsprosjektet der gjeterne bor inne i fjellet for å se etter flere hundre storfe, noe som også berører vårt område, og som vi nyter godt av, ettersom de alltid varsler hvis det er noe galt med vår sau. Paulsen kan fortelle i det vide og brede om hvordan beitedyrene i Grimsdalen og området rundt blir passet på. Likevel dør langt flere dyr på beite enn normaltapes tilsier.

– Noen få dyr blir dokumentert som rovdyrdrept. For resten vet vi jo ikke, men det er litt merkelig. Når vi finner kadaver der en fortsatt kan finne dødsårsaken, så er de nesten alltid tatt av rovdyr. Vi finner aldri død sau i fjellsprekker eller som har gått seg ned i myr, slikt som mange rovdyrvenner hevder er den store dødsårsaken blant beitedyr. Noen blir selvsagt syke, og det er derfor vi har det som kalles normaltapes"

(Nasjonen, side 18-19, 13.11.2012,

<http://www.nasjonen.no/2012/11/13/landbruk/gjeterhund/sau/folldal/folldalssauen/7793364/>)

Pulsmåler på sau varsler gjeter om fare på ferde med en SMS:

"Forskerne testet forrige uke å slippe løs et par ulvehunder i en flokk med ti sauer.

Sauene var utstyrt med en pulsmåler, og det viste seg at pulsen i flokken økte signifikant. Utifra dette funnet ser de for seg et system som kan jage vekk ulven og varsle en gjeter."

(Mobili, 06.08.2012, <http://www.mobili.no/nyheter/sms-skal-beskytte-sau-mot-ulv/>)

Gjeting reduserte tapstall

"I Oppland, der Andersen gjeter dyra i sommar, vart det teke 309 dyr av rovdyr i fjor. 60 av desse vart tekne av bjørn. 19 av sauene som bjørnen tok, vart tekne i Ringebu kommune, der Tromsbua ligg. Har ikkje sett bjørn

– Så langt har eg ikkje sett verken rovdyr eller dyr som har vore skadd eller drepne av rovdyr, fortel Andersen. Han har funne døde dyr, men dei har dødd av sjukdom og har ikkje hatt ytre teikn på at noko rovdyr har gått til angrep på dei.

– Kva gjer du om du møter eit rovdyr?

– Rovdyr brukar å vere veldig folkesky. Eg har ikkje våpen med meg, berre kniv. Viss eg skulle møte på nokon rovdyr må eg nesten improvisere."

(Framtida.no, 17.07.2012, <http://framtida.no/articles/valde-sauepass-fore-studierelevant-jobb#.UPWcPm-cnhc>)

Tapene ble redusert

"Tapene ble redusert. Fylkesmannen i Telemark har gitt nærmere 100 000 kroner til prosjektet så sauebønder i Drangedal og Nissedal får ekstra tilsyn med sauene. Pengene kommer fordi et tidligere prosjekt med gjeter, viste at tapene ble redusert. Men i fjor, da det ikke var noe ekstra tilsyn, var det en klar økning i antall sauer som døde eller ble drept av rovdyr. Da mistet de tre bøndene til sammen 90 dyr. Svein Morten Sydtveit mener at gaupa er den verste. Han syns det er viktig å ha en gjeter som passer ekstra på sauene.

– Med han så har vi en større sjanse til å finne kadavrene til rett tid sånn at en kan dokumentere hva som har skjedd med dem. Det er viktig for å få erstatning for noe av tapene.

– Hva er gjeterens oppgave?

– Det er å se at det er rolig i beiteområdet og se om han finner kadavre og dokumentere det. I tillegg er han et uromoment i forhold til gaupa.

(NRK Telemark, 05.07.2012,

<http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostafjells/telemark/1.8232749>)

Kutt av gjeter medførte verste lammetap noen gang

"- Hvorfor kan ikke bare bøndene passe dyra sine, undrer folk som ikke lever av sauehold. Kristian Bronken skal gjøre jobben mange etterspør. Han gjeter 600 sauer."

"- Det krever mye å gjete og du skal ha flaks, men hvis vi får til nok gjeting har jeg mer tro på dette enn noe annet for å unngå rovdyrtap, oppsummerer saueier Karl Gunnar Bø. Han er en av tre saueiere som engasjerer gjeter for å sjekke flokken jevnlig på skogs- og fjellbeite i sommer. Beitearealet er på 200 000 mål."

"- Samtidig som vi brukte gjeter i 2008 og 2009, økte også antallet gauper. Vi hadde fortsatt tap og var usikre på effekten. Da vi kuttet ut gjeter i fjor, opplevde vi det verste lammetapet noen gang. Derfor mener at gjeting har virket bra for oss, sier Bø, som mistet 25 prosent av lammene sine i fjor. Sauebøndene presiserer at samtidig med gjeterbruk, må gaupebestanden reduseres."

(Telemarksavisa, 07.06.2012, side 14-15)